OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

26.4.2021

LsN Tanja Innanen
EaT Joni Korpinen

Eduskunnan lakivaliokunnalle

**HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI EUROOPAN UNIONIN JA YHDISTYNEEN KUNINGASKUNNAN VÄLISEN KAUPPA- JA YHTEISTYÖSOPIMUKSEN RIKOKSEN JOHDOSTA TAPAHTUVAA LUOVUTTAMISTA JA RIKOSREKISTERITIETOJEN VAIHTAMISTA KOSKEVIEN MÄÄRÄYSTEN SOVELTAMISESTA SEKÄ KANSAINVÄLISESTÄ OIKEUSAVUSTA RIKOSASIOISSA ANNETUN LAIN 24 §:N MUUTTAMISESTA**

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan välisen kauppa- ja yhteistyösopimuksen (kauppa- ja yhteistyösopimus Euroopan unionin ja Euroopan atomienergiayhteisön sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistyneen kuningaskunnan välillä, jäljempänä *EU-UK-sopimus*) rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja rikosrekisteritietojen vaihtamista koskevien määräysten soveltamisesta (jäljempänä *soveltamista koskeva laki*). Lailla säädettäisiin täydentävää kansallista lainsäädäntöä, sillä sopimuksen määräykset rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta ja rikosrekisteritietojen vaihtamisesta eivät tietyiltä osin ole sovellettavissa itsenäisesti. EU-UK-sopimusta täydentävänä uusi laki ei muodostaisi itsenäistä ja kattavaa sääntelykokonaisuutta, vaan sitä sovellettaisiin rinnakkain sopimuksen kanssa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettua lakia (4/1994).

Yhdistynyt kuningaskunta erosi Euroopan unionista 1.2.2020. Neuvottelut yhteistyöstä EU:n jäsenvaltioiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä sitä koskevaksi EU-UK-sopimukseksi saatiin päätökseen 24.12.2020. EU-UK-sopimusta täydentävät myös erilliset sopimukset tietoturvasta ja ydinenergia-alan yhteistyöstä. Euroopan unionin neuvosto teki 29.12.2020 SEUT 218 artiklan 5 kohdan mukaisen päätöksen sopimusten allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta 1.1.2021 alkaen. Neuvosto päätti yksimielisesti allekirjoittaa sopimukset vain unionin puolesta,

**Postiosoite**
**Postadress**
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

**Käyntiosoite**
**Besöksadress**
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

**Puhelin**
**Telefon**
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

**Faksi**
**Fax**
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

**S-posti, internet**
**E-post, internet**
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

niin sanottuina unionisopimuksina. Sopimusten väliaikainen soveltaminen jatkuu 30.4.2021 saakka. Euroopan parlamentin tulee vielä hyväksyä sopimukset ja neuvoston tehdä päätös sopimusten tekemisestä. Sopimukset ovat suoraan unionin toimielimiä ja jäsenvaltioita velvoittavia, eikä niitä saateta erikseen kansallisesti voimaan. Suomen kannalta sopimukset kuitenkin tietyiltä osin edellyttävät tarpeellisia täytäntöönpanosäädöksiä.

EU-UK-sopimuksen kolmannen osan (Lainvalvonta- ja oikeusyhteistyö rikosasioissa) VII osasto sisältää määräyksiä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta ja IX osasto rikosrekisteritietojen vaihtamisesta. Kuten edellä on todettu, määräykset eivät tietyiltä osin ole sovellettavissa itsenäisesti, vaan edellyttävät täydentävää kansallista lainsäädäntöä. Täydentävälle kansalliselle lainsäädännölle on välitön tarve, jotta EU-UK-sopimusta voidaan näiltä osin täysimääräisesti soveltaa.

EU-UK-sopimuksen yksityiskohtaiset määräykset rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta EU:n jäsenvaltioiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä vastaavat pitkälti Euroopan unionin neuvoston puitepäätöksen eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä 2002/584/YOS (jäljempänä *EAW-puitepäätös*) säännöksiä joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Esimerkiksi EU-sääntelystä poiketen sallittua on kieltäytyä omien kansalaisten luovuttamisesta tai asettaa rajoituksia heidän luovuttamiseensa. Myös poliittisista rikoksista luovuttamisesta on tietyin edellytyksin sallittua kieltäytyä. EAW-puitepäätös on Suomessa pantu täytäntöön säätämällä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettu laki (1286/2003, jäljempänä *EU-luovuttamislaki*). EU-luovuttamislaki on soveltamisalaltaan rajattu, sillä se soveltuu vain Suomen ja muiden EU:n jäsenvaltioiden välillä tehtävään yhteistyöhön rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta. Koska EU-UK-sopimuksen rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevat määräykset vastaavat pääosin EAW-puitepäätöksen vastaavia säännöksiä, esityksen mukaan EU-luovuttamislaki olisi tietyiltä osin noudatettavissa sopimuksen määräysten kanssa soveltuvin osin rinnakkain.

Sopimuksen yksityiskohtaiset määräykset rikosrekisteritietojen vaihtamisesta EU:n jäsenvaltioiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä niin ikään vastaavat pitkälti EU:n jäsenvaltioiden välisen rikosrekisteritietojen vaihdon järjestämisestä ja sisällöstä tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2009/315/YOS (jäljempänä *ECRIS-puitepäätös*) ja eurooppalaisen rikosrekisterijärjestelmän (ECRIS) perustamisesta puitepäätöksen 2009/315/YOS 11 artiklan mukaisesti tehdyn neuvoston päätöksen 2009/316/YOS (jäljempänä *ECRIS-päätös*) säännöksiä. ECRIS-puitepäätös ja ECRIS-päätös on Suomessa pantu täytäntöön säätämällä rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettu laki (214/2012, jäljempänä *EU-rikosrekisterilaki*) sekä muuttamalla rikosrekisterilakia (770/1993). EU-rikosrekisterilaki on soveltamisalaltaan rajattu, sillä se soveltuu vain Suomen ja muiden EU:n jäsenvaltioi-

den välillä tehtävään yhteistyöhön rikosrekisteritietojen vaihtamisessa. Koska EU-UK-sopimuksen rikosrekisteritietojen vaihtamista koskevat määräykset vastaavat pääosin ECRIS-puitepäätöksen ja ECRIS-päätöksen vastaavia säännöksiä, esityksen mukaan EU-rikosrekisterilaki olisi tietyiltä osin noudatettavissa sopimuksen määräysten kanssa soveltuvin osin rinnakkain.

Edellä selostetusti EU-UK-sopimuksen määräykset rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta ja rikosrekisteritietojen vaihtamisesta pohjautuvat vastaavaan EU:n sisäiseen sääntelyyn, jonka vuoksi sopimuksen määräysten ei katsota merkittävästi muuttavan yhteistyötä EU:n jäsenvaltioiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä. Tästä huolimatta tietyiltä osin sopimuksen määräysten mukainen sääntely eroaa EU-sääntelystä, koska EU-eron myötä Yhdistyneestä kuningaskunnasta on tullut kolmasmaa, jonka kanssa tehtävään yhteistyöhön muun muassa ei enää sovelleta EU:n jäsenvaltioiden kesken tehtävää yhteistyötä ohjaavaa vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta. Yhdistyneen kuningaskunnan kolmasmaa-asemasta riippumatta EU-UK-sopimuksen tavoitteena kuitenkin on, että sen ja EU:n jäsenvaltioiden välinen lainvalvonta- ja oikeusyhteistyö rikosasioissa olisi sopimuksen alalla tehokasta.

Esityksessä ehdotetaan myös EU-UK-sopimuksesta johtuvia muutoksia kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 24 §:ään.

Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että rikoksen johdosta tapahtuvan luovuttamisen osalta soveltamista koskevassa laissa säädettäisiin, että EU-UK-sopimuksen luovuttamista koskevia määräyksiä sovellettaessa noudatettaisiin niiden kanssa soveltuvin osin rinnakkain erikseen määriteltyjä EU-luovuttamislain säännöksiä (1 §). Soveltamista koskeva laki sisältäisi lisäksi säännökset poliittista rikosta koskevasta poikkeuksesta (2 §), kansalaisuuteen perustuvasta poikkeuksesta (3 §), kauttakuljetuksesta (4 §) ja keskusviranomaisesta (5 §).

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että rikosrekisteritietojen vaihtamisen osalta soveltamista koskevassa laissa säädettäisiin, että EU-UK-sopimuksen rikosrekisteritietojen vaihtamista koskevia määräyksiä sovellettaessa noudatettaisiin niiden kanssa soveltuvin osin rinnakkain erikseen määriteltyjä EU-rikosrekisterilain säännöksiä (6 §). Soveltamista koskeva laki sisältäisi lisäksi säännökset keskusviranomaisesta (7 §), säilytysrekisterin tietosisällöstä (8 §), EU:n jäsenvaltioita koskevien rikosrekisterilain säännösten soveltamisesta Yhdistyneeseen kuningaskuntaan (9 §) ja vastauksessa käytettävästä kielestä (10 §).

Edelleen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 24 §:ää.

Esityksen vaikutukset

EU-UK-sopimus korvaa voimassa olevan EU:n sääntelyn lainvalvonta- ja oikeusyhteistyössä rikosasioissa, kun kyse on yhteistyöstä Yhdistyneen kuningaskunnan kanssa. Vaikka sopimus korvaa vastaavan EU:n sisäisen sääntelyn, EU:n jäsenvaltioiden ja Yhdistyneen kuningaskunnan sopimuksen alaan kuuluva yhteistyö vastaa pitkälti EU:n sisäisen sääntelyn mukaista yhteistyötä edellä mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta.

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia Suomen ja Yhdistyneen kuningaskunnan väliseen yhteistyöhön rikoksen johdosta tapahtuvan luovuttamisen ja rikosrekisteritietojen vaihtamisen osalta. Rikosrekisteritietojen vaihtamisen osalta esityksestä aiheutuisi Oikeusrekisterikeskukselle vähäisiä tietojärjestelmämuutoksia sekä jonkin verran manuaalityötä. Oikeusrekisterikeskukselle aiheutuvien kulujen ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä. Lisäksi ehdotettujen lainmuutosten arvioidaan aiheuttavan jonkin verran kustannuksia toimivaltaisen viranomaisten henkilöstön kouluttamisesta. Niitä ei kuitenkaan ole arvioitu merkittäviksi. Esityksen mukaisista muutoksista aiheutuvat kustannukset katetaan valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa.

Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä. Valmistelussa on jouduttu poikkeamaan tavanomaisesta lausuntomenettelystä esityksen erityisen kiireellisyyden vuoksi. Erityinen kiireellisyys johtuu siitä, että EU-UK-sopimusta koskevat neuvottelut päättyivät 24.12.2020 ja sopimusta aloitettiin soveltamaan väliaikaisesti jo 1.1.2021 alkaen. Suomessa ei kuitenkaan voida soveltaa sopimuksen rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja rikosrekisteritietojen vaihtamista koskevia määräyksiä täysimääräisesti ilman esityksessä ehdotettua täydentävää lainsäädäntöä. Esityksessä ehdotetun täydentävän lainsäädännön puuttuminen voi merkittävästi vaikeuttaa käytännön yhteistyötä. Myös komissio ja Yhdistynyt kuningaskunta ovat kiirehtineet Suomen lainsäädäntötoimia. Esitysluonnosta laadittaessa on kuitenkin kuultu sisäministeriötä, Poliisihallitusta, keskusrikospoliisia, Tuomioistuinvirastoa, valtakunnansyyttäjän toimistoa, Rikosseuraamuslaitosta, Helsingin käräjäoikeutta ja Oikeusrekisterikeskusta. Esitykseen on tehty joitakin tarkistuksia kuulemisen perusteella.